

Fenntartható-e egy társadalmi innováción alapuló oktatási program? Is an education programme based on social innovation sustainable?

VARGA K¹, KUCSMA D²

Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Vezetéstudományi Intézet, varga.krisztina@uni-miskolc.hu
Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Vezetéstudományi Intézet, kucsma.daniella@uni-miskolc.hu

A cikk beérkezett: 2022. 05. 31-én, javítva: 2022. 09. 01-én, elfogadva: 2022. 09. 08-án.
The article was received: 31. 05. 2022, revised: 01. 09. 2022, accepted: 08. 09. 2022.

Absztrakt.

A társadalmi fenntarthatóság kulcsfontosságú fogalom, amely hangsúlyos tényezőként azonosítható az emberiség jelen szükségleteinek kielégítését, a környezet és természeti erőforrások jövő generációja számára történő megőrzését támogató folyamatokban. A társadalmi innovációs kezdeményezések a fenntartható jövőt támogató olyan megoldások, amelyek alkalmasak lehetnek a regionális szintű különbségek mérséklésére, a területi versenyképesség növelésére, valamint a felzárkóztatás segítésére. Az oktatási egyenlőtlenségek csökkentése, megszüntetése olyan hosszútávú megoldásokat kíván, amely szükségessé teszi a társadalom szereplői közötti újszerű együttműködéseket. A tanulmány keretei között a társadalmi innovációs törekvések oktatásban megjelenő példáit és ezen gyakorlatok hatásait vizsgáljuk, amely során kiemelt figyelmet fordítunk a társadalmi fenntarthatóság kérdéseire. Célunk olyan társadalmi innovációs programok, jó gyakorlatok bemutatása, amelyek oktatás kiegyenlítő megoldásokként azonosíthatók, és a helyi szükségletek és igények, valamint az adott közösség sajátosságainak figyelembevétele mellett adaptálhatók és fenntarthatók a jóllét növelése érdekében. A tanulmány keretei között a vizsgált jó gyakorlatokat strukturált formában jelenítjük meg, hangsúlyozva a társadalmi fenntarthatóságot biztosító kulcselemeket.

Kulcsszavak: társadalmi innováció, fenntarthatóság, oktatási program, jó gyakorlat

Abstract.

Social sustainability is a key concept that can be identified as an important factor in the processes supporting the satisfaction of the current needs of humanity and the preservation of the environment and natural resources for future generations. Social innovation initiatives are solutions that support a sustainable future and can be suitable for mitigating differences at the regional level, increasing regional competitiveness, and helping to catch up. The reduction and elimination of educational inequalities requires long-term solutions that require innovative cooperation between the actors of society. Within the framework of the study, we examine the examples of social innovation efforts in education and the effects of these practices, during which we pay special attention to issues of social sustainability. Our goal is to present social innovation programs and good practices that can be identified as equalizing education solutions and can be adapted and sustained in order to increase well-being while taking into account local needs and demands as well as the characteristics of the given community. Within the framework of the study, the examined good practices are presented in a structured form, emphasizing the key elements that ensure social sustainability.

¹ <https://orcid.org/0000-0001-7112-8800>

² <https://orcid.org/0000-0002-6518-1901>

Keywords: social innovation, sustainability, educational program, good practice

JEL Kód: O35, I24, Q01

Bevezetés

A gazdaság és a társadalom számos alapproblémája – mint a népességfogyás, munkanélküliség, migráció vagy a leszakadó térségek – olyan hosszú távú megoldásokat kíván, amelyek szükségessé teszik a társadalom szereplői közötti újszerű együttműködéseket, az állampolgárok közvetlen önkéntes részvételét a döntési folyamatokban, a társadalmi innovációs törekvések megvalósítását. A társadalmi innovációs kezdeményezések a fenntartható jövőt biztosító megoldások, amelyek a regionális szintű különbségek mérséklése, a területi versenyképesség növelése, valamint a felzárkózás egyik lehetséges eszközeként azonosíthatók. Az Európai Unió fő célkitűzései között szerepel a kontinens globális versenyképességének növelése, „az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés” (EC, 2014). A program összekapcsolja a kutatást és az innovációt, külön hangsúlyozva a társadalmi innováció szerepét (a műszaki és gazdasági innovációk mellett), amely a mérés keretfeltételeinek meghatározást is megköveteli. A társadalmi innovációs jó gyakorlatok hatásmérése során kiemelt figyelem fordítandó a fenntarthatóság kérdéseire, valamint a fenntarthatóság társadalmi és intézményi dimenziói közti kapcsolatra. Célkitűzésünk, hogy olyan oktatási programok fenntarthatósági vizsgálatát végezzük el, amelyek társadalmi innováción alapulnak, és a helyi közösség sajátosságainak figyelembevételével mellett adaptálhatók és fenntarthatók a jóllét növelése érdekében.

1. Szakirodalmi áttekintés

1.1. Társadalmi és technikai innovációk

Az 1980-as évekig inkább műszaki, természettudományi jellegű újítások mellett megjelentek azok az innovációk, amelyek elsősorban a társadalom, egy adott közösség jólétét és jóllétét igyekeztek növelni. Hangsúlyozandó, hogy a társadalmi innováció folyamata mellett nem válik feleslegessé a természettudományi, műszaki, gazdasági innováció sem, hiszen együtt, egymással „karöltve” képesek az adott közösség jólétének növelésére. A műszaki és gazdasági innováció, illetve a társadalmi innováció közti kapcsolatot Farkas úgy jellemzi, hogy „az utóbbi folyamat az előzőnek a peremfeltételét, mozgási terét, közegét jelenti” (Farkas, 1984). A technológiai és gazdasági innovációk nem tudnak választ adni minden társadalmi kihívásra. A természeti, anyagi erőforrások egyre szűkebben állnak rendelkezésre, így szükségessé válik a befektethető javak minél ésszerűbb, minél nagyobb társadalmi és gazdasági hatékonyságot elérő felhasználása. A hosszú távú megoldásokat igénylő társadalmi kihívások (mint pl. az oktatási egyenlőtlenségek kérdése) újszerű társadalmi együttműködéseket követelnek meg. A társadalmi innováció szükséges lépés a fejlődés és a versenyképesség javításához. Tanulmányunkban – elfogadva Bosworth és szerzőtársai (2015) Schumpeter-i megközelítésen alapuló véleményét – a társadalmi innovációs folyamatokat új termék vagy szolgáltatás létrehozójaként, értékteremtő folyamatként, a helyi erőforrások mozgósítójaként, a társadalmi igényekre adott válaszként, valamint innovatív együttműködésként azonosítjuk. A társadalmi innovációk a technikai innovációk elválaszthatatlan társai, az innovációk komplementer folyamatokként értelmezhetők (Drucker, 1985, Freeman, 1988, Bulut et al., 2013, Kocziszky et al., 2015, Varga, 2017). Az új innovatív bázisok – mint a társadalmi újítások területe – segítik a technikai innovációk megvalósítását és eredményességét, ugyanakkor egymás erejét növelve képesek a társadalom jelenlegi kihívásaira reagálni (Varga, 2017).

1.2. A társadalmi fenntarthatóság kérdései az oktatásban

A lisszaboni csúcson (2007) megfogalmazottak alapján a gazdasági, szociális és környezetvédelmi feladatok teljesítésének elengedhetetlen követelménye a fenntarthatóság biztosítása (Novotni, 2017). Az Európai Unió oktatáspolitikája és a megfogalmazott stratégiai célok követendő értékek agyarszág

és a magyar oktatáspolitikáé számára. A cél egy olyan oktatási keretrendszer kialakítása, amely lehetővé teszi a munka világában való eligazodást, szocializációra és személyiségfejlesztésre is lehetőséget nyújt. Fontos, hogy az oktatás ne csak az ismeretek elsajátítását helyezze előtérbe, hanem a képességek elsajátítását és fejlesztését is lehetővé tegye (Kengyel, 2010). Hangsúlyos tényező, hogy az oktatás folyamata során az ismeretek elsajátítása mellett a jártasság támogatása is megvalósuljon, valamint fejleszteni szükséges a környezettudatosságot, az attitűdöket, a viselkedési formákat és az érzékenységet (Varga, 2006, Marjainé Szerényi et al, 2012). Mindezek alapján megállapítható, hogy nem csak az fontos, mely ismeretek kerülnek átadásra, hanem az is, hogy milyen mérési módszert alkalmazunk, milyen szinten kerül kialakításra ennek a tudásnak az átadása, azaz milyen oktatási szinten, hogyan tud beépülni az ismeret a tananyagba, valamint hogyan tudják elsajátítani a különböző korosztályok ezeket az ismereteket.

A fenntartható fejlődés tudománya elsősorban az egyén életre vonatkozó ismereteinek alakítására, fejlesztésére fókuszál. Ennek egyik hangsúlyos eleme az oktatás, valamint azon oktatási programok, amelyek fenntartható módon képesek a társadalmi változások támogatására.

Az oktatás területén meghatározhatók azon rövid- és hosszú távú célok (1. táblázat), amelyek alapján megfogalmazhatók az oktatás kiegészítő megoldások, újszerű programok.

1. táblázat: Az oktatás területén megfogalmazott rövid és hosszú távú célok

Table 1 Short and long-term goals in the field of education

Oktatási célok	
Rövid távú célok	Hosszú távú célok
- kommunikáció javítása	- egyéni képességeknek megfelelő oktatás biztosítása
- szülők bevonása az iskolai programokba	- integrált oktatás megszervezése
- családlátogatás, segítségnyújtás szervezése	- szülők és gyermekek folyamatos és hatékony motiválása
- mentorálás	- lemorzsolódás csökkentése, megszüntetése
- felelősségvállalást segítő programok szervezése	- intézmény és szülő közti együttműködés támogatása
- egészségnevelés tantárgy iskolai oktatása	- előítéletek lerombolása
- szülői életvezetési programok szervezése	

Forrás: saját szerkesztés (Veresné Somosi-Varga, 2018 alapján)

Az oktatási célok vizsgálata során kiemelt célként azonosítható a hátrányos helyzetű lakosság készségeinek, tájékozottságának és tudatosságának fejlesztése (The World Bank-EC, 2015). A törekvések elsősorban a képzésekre fókuszálnak, amelyek során a hátrányos helyzetű lakosság kognitív és nem kognitív készségei javulhatnak. Életvezetési programok segítségével a motiváció (önértékelés, személyközi kapcsolatok) erősödhet, a szociális és álláskeresői készségek fejlődhetnek. Ezek kiegészülhetnek a mentorálás folyamatával, amely során a mediátorok a hátrányos helyzetű csoportok oktatási és munkaerőpiaci szolgáltatásokhoz való hozzájutását segíthetik a kommunikáció javításával, a konfliktusok aktív részvételen alapuló kezelésével. Mindezen tényezők alapján egy adott oktatási program fenntarthatóvá válik, ugyanakkor kritikus tényezőként megjelenik a szakértelem és a bizalom hiánya, amely az adott program vagy kezdeményezés sikertelenségét is magában hordozza. Fő célunk olyan oktatási programok, jó gyakorlatok vizsgálata, amelyek a fenti akadályozó tényezők hatékony kivédésével fenntartható módon támogatják egy adott csoport vagy közösség felzárkózását, jólétének növelését.

1.3. A jó gyakorlatok

A jó gyakorlatok (legjobb gyakorlatok, helyes gyakorlatok) olyan elgondolások vagy viszonyítási pontok, amelyek folyamatként tekintenek az egyes megvalósítandó feladatokra. Széles körben használt fogalom, pontos definíciója azonban nem ismert. A jó gyakorlatok alapvető célja azon eszközök és

módszerek azonosítása, amelyek a korábbi, már ismert módszerekhez képest eredményesebben valósítják meg a kitűzött célokat. Újszerű és építőjellelű megközelítések, technikák, amelyek bizonyíthatóan vagy már bizonyítottan hozzájárulnak az adott szervezet minőségi színvonalának emeléséhez és más szervezet számára is átvehető példaként szolgálnak (Szabó-Nagy, 2014). A legjobb gyakorlat jó és hatékony példát jelent, amely pontosan attól lesz bizonyítottan eredményes megoldás, hogy máshol már sikerrel alkalmazzák.

A jó gyakorlatokkal szembeni elvárások (Szabó-Nagy, 2014):

- sikeresség,
- innovativitás,
- fejleszthetőség,
- fenntarthatóság,
- dokumentálhatóság,
- sokszorosíthatóság.

Véleményünk szerint ezen kritériumok egyaránt fontosak az oktatással kapcsolatos jó gyakorlatok rögzítése során. A korábban már sikeres és innovatív megoldásokkal szemben követelmény, hogy a továbbiakban (akár mások számára) fejleszthetők legyenek, valamint fenntartható módon kerüljenek megvalósításra. A dokumentáció és a sokszorosítás, mint alapfeltételek biztosítják az adaptálás lehetőségét.

2. Anyag és módszer

Kutatásunk során olyan jó példák azonosítására törekedtünk, amelyek alap-, közép- és felsőfokú intézmények által megvalósított jó gyakorlatok. Vizsgálatunk során elsősorban fenntarthatóságuk feltételeit elemeztük. A vizsgált esetek különböző oktatási intézmények, civil szervezetek gyakorlatai, ugyanakkor a hatásmérés és a fenntarthatóságra vonatkozó vizsgálat mindeddig nem, vagy csak részben valósult meg. A kiemelt példák elsősorban nem a környezettudatosságon alapuló ismeretanyag átadására törekvő jó gyakorlatok, hanem alapvető kompetenciákat fejlesztő megoldások, amelyek támogatják a fenntarthatóság fókuszba helyezését, valamint az adott példa fenntarthatóságát is biztosítják.

2.1. Módszertan

Kutatásunk keretei között kiinduló lépésként a szakirodalom strukturált vizsgálatát végeztük el. A rendelkezésre álló források rendszerezett áttekintésére a szisztematikus szakirodalmi szűrést alkalmaztuk a társadalmi innováció, fenntarthatóság és oktatás kulcsszavak megadásával.

Ezt követően induktív logikán alapuló interjúkat készítettünk (6 interjú a vizsgált jó gyakorlatok részletes feltérképezése érdekében). Az induktív logikán alapuló interjúk fő célja elsősorban a korábban felvázolt szakirodalmi áttekintés alapján megfogalmazott elméleti keret gazdagítása. Az induktív logikán alapuló interjú (Csedő, 2006) a vizsgálatba bevont személyek, szervezetek gondolkodásmódjának, cselekedeteinek mélyebb megértését szolgálja. Segítségével az oktatással kapcsolatos társadalmi innovációs folyamatok logikai struktúrájának és a megismert jó gyakorlatok adaptációs vizsgálatának meghatározása vált lehetővé. Az adaptáció vizsgálata során az egyes szakirodalmi kulcselemek integrálására törekedtünk, így lehetővé vált az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása. A kutatás során a vizsgálat elérte a megfelelő „elméleti telítődési szintet” (Glaser-Strauss, 1967, Csedő, 2006), amelyet követően az újabb interjúk már nem bővítik az elméleti keretet. Az induktív logikán alapuló interjúk segítségével azonosítottuk az oktatással kapcsolatos társadalmi innovációs jó gyakorlatokat.

A kutatás félig strukturált és strukturálatlan interjúit a vizsgált szervezetek ügyeiben jártas vagy arról meghatározó véleményt formáló csoportok tagjaival, vezetőivel készítettük. Az interjú első részében arra kértük beszélgetőpartnereinket, hogy saját szavaikkal mutassák be a társadalmi innovációs jó gyakorlatot. A válaszok rögzítését követően az alábbi kérdéscsoportok mentén folytattuk a vizsgálatot:

- általános szervezeti információk feltérképezése,
- megvalósított társadalmi innovációs gyakorlat bemutatása,
- tervezett társadalmi innovációs törekvések vázolása,

- sikerek és akadályok ismertetése, tanulságok levonása,
- együttműködések (és lehetőségeik) felmérése.

A vizsgálat során a jó gyakorlatok egy általunk kialakított szempontrendszer alapján történő bemutatására vállalkoztunk. A kutatás esszenciáját ezen módszer biztosította, hiszen két különböző területet tettünk összehasonlíthatóvá (Babbie, 2008), valamint a megfogalmazott kritériumok alapján olyan újszerű következtetések levonása vált lehetővé, amely hasznos lehet fenntartható oktatási programok tervezése és kialakítása során.

3. Eredmények

Az interjúkérdések alapján két jó gyakorlatot vontunk be a vizsgálatba (2. táblázat). Az InDaHouse program fő célja az iskolai lemorzsolódás, a korai iskolaelhagyás mérséklése, a gyerekek sikeres iskolai pályafutásának elősegítése, önmegvalósító, felelős, a saját sorsukat irányító, mobilitásra képes felnőtté válás támogatása. A Hantos Elemér Szakkollégium tehetséggondozó program pedig a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának képzései és tevékenységei által érintett tudományok iránt érdeklődő tehetséges, ambiciózus, alkotási vágygal rendelkező diákok számára nyújt magas szintű, minőségi szakmai képzést.

A szervezeti kezdeményezések máshol is megvalósíthatók, alkalmazkodva a helyi adottságokhoz és gyakorlathoz. Számos esetben megfigyelhető, hogy más szervezeteknél, településeken vagy országban alkalmazott megoldások egyes régiókban nem ismertek, így a már jól működő gyakorlatok rögzítése és megismertetése kiemelkedően hasznos. A dokumentálhatóság garantálja az átadhatóságot. A vizsgált két gyakorlat esetében az átadhatóság megvalósítható, ugyanakkor kritikus tényezőként jelenik meg a szakértelem és a bizalom hiánya, valamint a helyi feltételrendszer figyelembevétele. A meghatározott szempontok szerint történő rögzítés lehetővé teszi az egyes gyakorlatok kulcstényezőinek azonosítását, valamint összehasonlíthatóvá válnak a különböző esetek.

2. táblázat: A vizsgált jó gyakorlatok
Table 2 The examined good practices

	Név/Cím	InDaHouse program (IDH)	Hantos modell
Általános információk	Kapcsolattartó	InDaHouse Hungary Egyesület	Hantos Elemér Szakkollégium tehetséggondozó programja
	Cél	A program fő célja az iskolai lemorzsolódás, a korai iskolaelhagyás mérséklése, a gyerekek sikeres iskolai pályafutásának elősegítése, önmegvalósító, felelős, a saját sorsukat irányító, mobilitásra képes felnőtté válás támogatása.	A program fő célja a szakkollégium fenntarthatósága, valamint a sikeres szakmai pályafutás elősegítése, illetve lehetőségekhez való juttatása, szakmai támogatása.
	Célcsoport	Hátrányos helyzetű gyermekek: óvodás korúak, az alap- és középfokú oktatásban résztvevő tanulók, valamint a tágabb társadalmi környezet (szülők, pedagógusok, segítő szakemberek és önkéntesek).	A hallgatói jogviszonnal rendelkező hallgatóknak, akik a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának tanulói (akár nappali, akár levelező tagozaton), lehetőségük van a programban részt venni.
	Célrégió	Hernádszentandrás és környéke (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)	Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Miskolcon lévő Középiskolák
	Humánerőforrás	A programban 8 főállású munkavállaló és 160 aktív önkéntes vesz részt, de folyamatosan az önkéntes segítők minél szélesebb	A Kollégiumban 2 főállású oktató vesz részt, mind alelnökök, valamint 38 aktív hallgató. A létszám minden félévben változik,

		körü bevonására törekednek (2020-ban összesen 264 önkéntes segítette munkájukat).	hiszen új tagok kerülnek felvételre, valamint vannak, akik kilépnek a munkaerőpiacra (bár Alumni tagokként bent maradnak).
	Finanszírozás	központi költségvetési támogatás, alapítványi források, önkéntes adományok, pályázatok	kari finanszírozás, verseny nyeremények, pályázatok
	Szükséges infrastruktúra	internet, technikai eszközök, játékok, ingatlanok	internet, technikai eszközök, iroda helyiség
A gyakorlat leírása	Rövid ismertető (szükséglet felismerése)	Szociális program, amely támogatja a Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe születő gyerekek társadalmi és gazdasági helyzetének javítását, a gyerekszegénység csökkentését, a hátrányos helyzetű gyerekek esélyeinek növelését, oktatásuk és társadalmi befogadásuk révén.	A Gazdaságtudományi Kar képzései és tevékenységei által érintett tudományok iránt érdeklődő tehetséges, ambiciózus, alkotási vágygal rendelkező diákok számára magas szintű, minőségi szakmai képzést nyújt, ezzel segítve a kiemelkedő képességű hallgatók tehetséggondozását, közéleti szerepvállalását, az értelmiségi feladatokra történő felkészülés tárgyi és személyi feltételeinek megteremtését, és a társadalmi problémákra érzékeny, szakmailag igényes értelmiség nevelését.
	Megvalósulás bemutatója	A program keretei között lehetővé válik, hogy minden gyerek egyenlő esélyekkel rendelkezzen, és felnőttként önmegvalósító életet élhessen, függetlenül származásától, lakóhelyétől, anyagi helyzetétől, családja lehetőségeitől. Az IDH a célok elérésének érdekében önkéntesek által megvalósított egyéni és csoportos fejlesztő foglalkozásokat tart, és mentorprogramot működtet. Az IDH foglalkozásainak fontos eleme a személyes figyelem és a személyre szabott fejlesztés. Az önkéntesek munkáján alapuló működés egyik oka, hogy a program maga egy társadalmi szolidaritást növelő projekt. A közös munka során az elszigetelt, ingerszegény környezetben élő, szegény családokban felnövő gyerekek integrálódhatnak a szélesebb társadalomba.	A Hantos Szakkollégium a fenntarthatósága érdekében egy úgynevezett Hantos Modellt hozott létre, amivel lehetővé tette az a belépő hallgatók számára, hogy könnyedén be tudjanak integrálódni a közösségbe, illetve az esteleges problémák megoldásában is segítséget nyújt. A modell egyik fő eleme a mentor program, ami az új hallgatók beillesztésében jelent segítséget. A program másik eleme olyan hallgatók korrepetálása, akik le vannak maradva, illetve a hátrányos helyzetű hallgatók segítése és támogatása. A harmadik pillér pedig a szakmaiság mélyítése: verseny felkészülések, továbbképzések, tanfolyamok és versenyek szervezése.
	Eredmények, kimenetek, jövőbeli elképzelések	Fontos eredményként azonosítható, hogy számottevő változás figyelhető meg a gyerekek viselkedésében, kitartásában,	A Hantos Elemér Szakkollégium szakmai-portfóliójának kétségkívül egy szignifikáns részét képezi a versenyzés, melyet az elmúlt 3

		<p>koncentrációs képességében. 2014 nyarán próba jelleggel, 2 zsák játékkal és 5 önkéntessel 2 napon keresztül különböző programokat szerveztek a gyerekeknek és szüleinek a szervezet megálmodói. Az IDH 2018 decemberéig a Szociális Innováció Alapítvány programjaként működött. 2019-ben már 4 településen (Pere, Hernádszentandrás, Ináncs és Fügöd) dolgoztak 114 gyerekkel. Csúpan 15-en hagyták el a programot és 58 új gyerek került be. A 2020-as évben a program révén 157 főt értek el, akik összesen 1884 egyéni fejlesztő foglalkozáson, 7 táborban vettek részt és a szervezet önkéntesei összesen 748 db személyre szóló feladatlapot írtak a gyerekek számára. 2020-ban a 8. osztályt befejező fiatalok mindegyike tovább tanult és egy régi diák pedig az önkéntesek segítségével készült fel és sikeres érettségi vizsgát tett.</p>	<p>tanév impozáns eredményei is kétségtelenül alátámasztanak. 2019-től mindösszesen harmincnégy versenyen vettek részt a hallgatók rendkívül eredményesen: tíz arany-, hét ezüst-, és nyolc bronzéremmel büszkélkedhetnek. A dobogós helyezések mellett számtalan esetben nagy elismeréssel nyilatkozott tagjaink teljesítményéről a szakmai zsűri, melyet az a tíz különdíj is egyértelműen bizonyít, amit többek között kreativitásukért, valamint kiváló prezentációs technikájukért ítéltek meg a hallgatók számára. A tagok szakkollégiumi aktivitásának egy másik jelentős része a tudományos kutatói-, valamint publikációs tevékenységek köré szerveződik. A vizsgált időszak alatt tizenöt TDK dolgozatot írtak a szakkollégisták, amelyben a különböző közgazdaságtudományi folyamatok, trendek mélyebb vizsgálatára törekedtek.</p>
	<p>Felmerült problémák és tanulságok</p>	<p>2020-ban és 2021-ben a vírushelyzet miatt a megszokottól eltérő módon tudtak csak foglalkozni a gyerekekkel, de mindvégig igyekezett az IDH a családok mellett lenni és támogatni őket a folyamatosan változó környezetnek, lehetőségeknek megfelelően. Az online foglalkozásokhoz nehézséget jelentett a megfelelő eszközök és internet biztosítása is. A tervek szerinti növekedés nagy nehézségek elé állítja a szervezetet. Az ilyen mértékű növekedéshez exponenciális méretű növekedésre van szükségük az önkéntesek számában, valamint a működésre kapott adományok összegében is.</p>	<p>A 2020-as év mindenki számára nehéznek bizonyult, így a Hantos Modellnek is kihívásokkal kellett szembenéznie, hiszen a személyes kapcsolatok hiánya nehezítette a program munkáját. Az online kapcsolattartás és közösségépítés nehézséget jelentett. A felvételi jelentkezési folyamatban is csak 2 új tag vett részt, ami jelentős csökkenés az utolsó 3 év átlagához képest is. A versenyek száma is csökkenést mutatott, illetve a szakmai kapcsolatokra sem volt jó hatással. Ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy a tevékenység megismertetése már gördülékeny folyamatnak tekinthető.</p>
<p>Miért lehet jó gyakorlat?</p>	<p>Területalapú megközelítés</p>	<p>A régió hátrányos helyzetű gyermekei számára önmagában sem a család, sem az iskola nem tud megfelelő feltételeket kialakítani az iskolai sikerességhez és a továbbtanuláshoz, ebben tud</p>	<p>A program célja a Gazdaságtudományi Karon olyan lehetőség megteremtése, mely hozzájárul a munkaerőpiacra való magabiztossághoz és a magasszintű szakmaisághoz, valamint szakmai</p>

		segíteni a program.	kapcsolatok megteremtéséhez és nem utolsó sorban a lemorzsolódás kezeléséhez.
	Alulról építkező megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál, bevonva a helyi lakosságot a megvalósításba.	A gyakorlat egyértelműen a helyi igényekre fókuszál, bevonva a Gazdaságtudományi Kar tehetséges hallgatóit.
	Partnerségi megközelítés	A gyakorlat egyértelműen a helyi társadalmi kihívásokra fókuszál, ugyanakkor elsődlegesen a helyi civil szervezet, pedagógusok és segítő szakemberek, önkéntesek törekvései által kerül megvalósításra.	A program egyértelműen az egyetemi társadalmi kihívásokra fókuszál, amelyhez kapcsolódó kezdeményezések mind az oktatók, mind a szakkollégiumi tagok, illetve szakemberek, regionális vállalkozók bevonásával kerülnek megvalósításra.
	Innováció	Maga a módszer is rendkívül innovatív, hogy több korosztályban, de mégis egy folyamatot végigvezetve személyre szabott fejlesztéssel segítik a gyerekek fejlődését, integrálódását a tágabb társadalomba, ezzel javítva az együttműködési készségüket, kitartásukat, szociális és kulturális nyitottságukat, jelenlegi és jövőbeli életszínvonalukat, mobilitásukat. Az is egyedi, hogy a gyerekek fejlesztésén keresztül a családok együttműködését is elnyerik, és közvetve javítják az életkörülményeiket. A családok lakhatási problémáin sajnos nem tudnak segíteni, hisz erre se pénz, se kapacitás nincsen, de összekapcsolják őket olyan szervezetekkel, akik ilyen téren tudnak nekik segíteni.	A modell és a tehetséggondozás formája is innovatív, hiszen első lépésként az oktató mentorálja a hallgatót, majd a már tapasztalt hallgató az új belépőt. Ennek a folyamatnak egy középiskolai szintje is van, amely keretei között az egyetemi tagok középiskolai hallgatókkal is foglalkoznak. Így a modell segítséget nyújt a könnyebb integrálhatóság elérésben, a tehetséges hallgatók fejlesztésében, és támogatja, hogy a hallgató szakmai kapcsolatokat alakítson ki a munkaerőpiacra való belépés előtt.
	Integrált megközelítés	A program hatására érezhetően csökkent a társadalmi feszültségekből, célnélküliségből eredő fiatalkori devianciák előfordulása.	A program hatására érezhetően csökken a cél nélküli hallgatók száma, valamint említésre méltó a közösségépítés ereje.
	Nyilvánosság / hálózatépítés	A program kiemelten épít a hálózatosodásra és a tudásmegosztásra, azaz a programhelyszínek közötti folyamatos tapasztalatcserére. Csak a 2020-as évben 45 különböző együttműködése volt a szervezetnek más szervezetekkel, vállalatokkal, iskolákkal. Az IDH ráadásul több területen is komoly	A programban kiemelt szerepe van a hálózatépítésnek, hiszen ezáltal a tagok új nézőpontokat ismernek meg, valamint szociális készségeik is új közösségekben fejlődhetnek. Egy példája a pécsi Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium tagjaival 2022 őszén folytatott baráti tapasztalatcsere, amely a szakkollégiumi működés jó gyakorlatairól osztott meg tapasztalatokat.

		<p>együttműködéseket generál. Egyrészt az önkéntesek számának drasztikus növekedésében tapasztalható ez a fejlődő együttműködés, másrészt a gazdasági társaságokkal való kapcsolatában, ahol egy év alatt másfélszeresére tudta növelni a gazdasági társaságoktól kapott támogatás összegét. Ezen kívül a magán személyek együttműködésének hajlandóságát is generálja, hiszen ugyancsak egy év alatt 20 %-os növekedés volt tapasztalható a támogatások összegében.</p>	<p>A ProSkill nemzetközi, visegrádi országokkal megvalósuló projekt keretében tanulmányi kirándulást tehettek a tagok a csehországi Technical University of Ostrava-án, ahol szlovák, cseh és lengyel egyetemek hallgatóival találkozhattak. Ugyanezen projekt részeként nemzetközi verseny került megrendezésre a Miskolci Egyetemen, melyen a Műszaki Földtudományi Kar Természeti Erőforrás-hasznosítás és Kutatás Szakkollégium tagjaival közösen alkottak csapatot.</p>
	<p>Fenntarthatóság</p>	<p>A hasonló tevékenységgel foglalkozó szervezetekhez képest az IHD innovatív módon, a XXI. század lehetőségeit kihasználva jelenik meg a nyilvánosság előtt, és ebben a tevékenységében még rengeteg potenciál van. A kommunikációjukat, marketingjüket folyamatosan fejlesztik. A beszámolók szerinti támogatási összegek, adományok összegének növekedése biztató, és további nyilvános megjelenések, további együttműködések segítségével ez még tovább növelhető. A fenntarthatóságot egyértelműen növelné a hazai és nemzetközi pályázaton való részvétel, valamint a központi támogatások lehetőségének felkutatása is</p>	<p>Magyarországon több ilyen szervezet működik, azonban ennek a modellnek az egyedisége abban rejlik, hogy már a középiskolás réteget megcélozza, és tudatosan készíti az egyént egyetemre való bekerülés után a szakmaiság szeretetére és tehetséggondozás magasszintű fenntarthatóságára. Ezen túlmenően világszintű oktatási és tudományos együttműködés kialakítása és fejlesztése valósul meg a szakkollégiumi tagok együttműködése révén, illetve más szakkollégiumokkal, szakmai és tudományos szervezetekkel is folyamatos a kapcsolatépítés.</p>
	<p>Adaptálhatóság</p>	<p>A jó gyakorlat a helyi feltételek figyelembevételével adaptálható más régiókba, célcsoportokba is. Hangsúlyos tényezőként azonosíthatók a helyi sajátosságok, a helyi szintű életkörülmények javítását szolgáló keretfeltételek együtt eredményeznek fejlődést. Kiemelten fontos a folyamat érintettjeinek azonosítása, a kommunikáció (tájékoztatás) szerepe, a pénzügyi erőforrások tervezése, az attitűd megváltoztatására tett kísérletek és az intézményi háttér. Az IDH programban hangsúlyos a megvalósító civil szervezet szerepe, míg a Hantos Modellnél a Gazdaságtudományi Kar aktív szerepvállalása nélkülözhetetlen.</p>	

Forrás: saját szerkesztés (Szabó-Nagy, 2014 alapján)

4. Következtetések, javaslatok

Tanulmányunkban két jó gyakorlatot hasonlítottunk össze, amelyek társadalmi innováción alapuló oktatási programnak minősülnek. Ennek jelentősége napjainkban egyre nagyobb, hiszen egyre több olyan probléma merül fel, ami az oktatást érinti, és ez megköveteli azon jó gyakorlatok alkalmazását, amelyek hatékonyan reagálnak ezen kihívásokra. A tanulmányunkban vizsgált esetek olyan jó példák, amelyek átadhatósága és fenntarthatósága – a helyi sajátosságok, a feltételrendszer és az igények pontos ismerete mellett – biztosított. Ugyanakkor a kérdés, miszerint ezen programok fenntarthatósága hogyan biztosítható két alapvető további kérdést is megfogalmaz:

- Másolhatók-e, beágyazhatók-e a közösség életébe a más közösségeken belül működő gyakorlatok?
- Mely kulcstényezők támogatják az adott programok fenntarthatóságát?

Az első kérdés esetében a válaszuk azon alapul, hogy noha a másolás önmagában csak jó gyakorlat transzportálás, de a folyamat átadása, az együttműködés ösztönzése, a közösségek kooperációjának támogatása, a hálózatosodás keretfeltételeinek meghatározása hatékony és fenntartható megoldásokat eredményez az oktatási terület kulcsproblémáira.

A második kérdés esetében – kapcsolódva az előző válaszhoz – kijelenthető, hogy az innováció mindig jelen van, a korlátok hozzák létre, ugyanakkor az, hogy lesz-e hosszú távú megoldása egy problémának, az intézményrendszer feltételrendszerétől függ. A társadalmi innovációs oktatási programok kezdeményezése szakértelmen, hajlandóságon, bizalmon alapul, amely tényezők az együttműködés meghatározó elemei.

Kutatásunk alapján a vizsgált programok hasznosulása magas szintű, hiszen nagy szükség van mind a felzárkóztatásra, mind az értelmiségi réteg kiemelésére, a tehetséggondozásra, amihez nagymértékben hozzájárulnak az említett példáink. A 2. táblázat részletesen bemutatja, hogy az egyes programok milyen sikertényezőkkel működnek, vagy milyen kihívásokkal néznek szembe, és emellett ismerteti azon célkitűzéseket, amelyek a program mozgatórugójaként azonosíthatók. A kutatás esszenciáját a jó gyakorlatok részletes bemutatása adja, amely során kiemelt figyelmet fordítottunk az oktatás területén megjelenő fenntartható fejlődésre. A bemutatott jó gyakorlatok ugyanakkor elsősorban nem a környezettudatosságon alapuló ismeretanyag átadására törekvő jó gyakorlatok, hanem alapvető kompetenciákat fejlesztő megoldások, amelyek támogatják a fenntarthatóság fókuszba helyezését, valamint az adott példa fenntarthatóságát is biztosítják.

Tanulmányunk címe tulajdonképpen egy kérdés, miszerint „Fenntartható-e egy társadalmi innováción alapuló oktatási program?” Kutatásunk alapján igazolni tudjuk, hogy a vizsgált programok nem csak adaptálhatók más közösségek számára, hanem a sajátosságok, igények és a feltételrendszer pontos ismerete mellett fenntarthatóságuk is biztosított.

5. Konklúzió

A tanulmány keretei között a társadalmi innovációs törekvések oktatásban megjelenő példáit és ezen gyakorlatok hatásait vizsgáltuk, amely során kiemelt figyelmet fordítottunk a társadalmi fenntarthatóság kérdéseire. A hosszú távú megoldásokat igénylő társadalmi kihívások (pl. oktatási egyenlőtlenségek, munkanélküliség, migráció, hátrányos helyzetű térségek) újszerű társadalmi együttműködések követelnek meg. Ezen kihívások kezelése elképzelhetetlen újszerű együttműködések, társadalmi innováción alapuló megoldások bevonása nélkül. A társadalmi innovációs kezdeményezések a fenntartható jövőt biztosító megoldások, amelyek a regionális szintű különbségek mérséklése, a területi versenyképesség növelése, valamint a felzárkózás egyik lehetséges eszközeként azonosíthatók. A tanulmány rámutat arra a tényre is, hogy az oktatás alap-, közép- és felsőfokú szintjének bevonása egyaránt hangsúlyos, és egyre több kezdeményezést láthatunk környezetünkben. Egy jó gyakorlat bemutatása, meghatározott szempontok szerinti dokumentálása alapvetően támogathatja más oktatást érinti társadalmi innovációs kezdeményezések létrejöttét.

A szerzők számára további kutatási feladatként azonosítható a társadalmi innovációs alapuló oktatási programok hatásmérése, valamint az egyes mérési szintek közti kapcsolat általános meghatározása,

mérési módszerek összekapcsolása. Másrészt további kutatási feladatot jelent a jó gyakorlatok adatbázisának kidolgozása, egy ún. jó gyakorlatok tára kiadvány elkészítése, amely praktikus és gyakorlati tanácsokat nyújthat az oktatási területen releváns döntéshozók, a társadalmi innovációs folyamat résztvevői számára. Harmadrészt – a fentiekhez igazodva – további vizsgálatot igényel a társadalmi innováción alapuló oktatás kiegyenlítő programok generalálásának támogatása.

6. Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a Tématerületi Kiválósági Program 2021 – Nemzeti kutatások alprogram keretében, a TKP2021-NKTA-22 azonosítási számú Creative Region III. projekt részeként, az NKFIH támogatásával valósult meg.

Irodalomjegyzék

- Babbie, E. (2008): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest. 564, [151]. (ISBN-978-963-506-764-0)
- Bosworth, G. – Annibal, I. – Carroll, T. – Price, L. – Sellick, J. – Shepherd, J. (2015): Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development, The Case of LEADER in England, *Sociologia Ruralis*, 56, pp. 427-449.
- Bulut, C. – Eren, H. – Halac, DS. (2013): Social Innovation and Psychometric Analysis, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 82, pp. 122-130.
- Csedő, Z. (2006): Szervezeti változás és változásvezetés a folyamatos differenciálódás és integráció tükrében: az innovatív gyógyszeripar példája, PhD disszertáció, Budapest: BCE, Vezetéstudományi Intézet, Vezetés és Szervezés Tanszék
- Drucker, P. (1985): *Innovation and entrepreneurship*, Harper & Row, Publishers, New York
- EC (2014): Az EU kutatási és innovációs keretprogramja, Európai Unió, https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_HU_KI021_3413HUN.pdf
- Farkas J. (1984): Az innováció társadalmi-gazdasági akadályai, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Freeman, C. (1988): Japan: A new national innovation system? In: Dosi, G. et al. (eds.): *Technology and Economy Theory*, London, Printer
- Glaser, B. – Strauss, A. (1967): *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*, New York, Aldine de Gruyter
- Kengyel, Á. (2010): Az Európai Unió közös politikái, Budapest, Akadémia Kiadó, pp. 416–426.
- Kocziszky Gy. – Veresné Somosi, M. – Balaton, K. (2015): Társadalmi innováció mérésének sajátosságai, In: „Mérleg és Kihívások” IX. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia Kiadvány (szerk.: Lipták Katalin), pp. 288-301.
- Marjainé Szerényi, Zs. – Zsóka, Á. – Kocsis, T. – Széchy, A. (2012): A fiatalok fogyasztási és életmódbeli szokásai a környezetnevelés tükrében, *Új Pedagógiai Szemle* 62, 11–12. sz., pp. 15–36.
- Novotni, B. (2017): Oktatás a fenntartható fejlődésért, *Acta Carolus Robertus* pp. 189-202.
- Szabó, B. – Nagy F. P. (2014): Jó gyakorlat koncepció kidolgozása, a jó gyakorlat kiválasztás kritériumainak meghatározása, Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete
- The World Bank – EC (2015): *Kézikönyv – A roma közösségek életkörülményeinek javítása helyi szinten*, IBRD – IDA, WORLD BANK GROUP
- Varga, A. (2006): *Tanulás a fenntarthatóságért*, Budapest, OKI
- Varga, K. (2017): Társadalmi innováció az önkormányzatok működésében, In: (szerk. Lipták K.): *Társadalmi innováció és felelősségvállalás Észak-Magyarországon*, Miskolc, pp. 7-15.
- Veresné Somosi M. – Varga K. (2018): How does social innovation contribute to solving social problems? – A processoriented framework for measuring social innovation, *European Journal of Social Sciences, Education and Research*, Volume 12, Nr. 1, pp. 68-83.